

НАУКОВА СПАДЩИНА ВОЛОДИМИРА ОЛЕКСІЙОВИЧА БЕЦА

Фещенко Л. С.

Науковий керівник – Гортинська О. М.

Сумський державний університет, кафедра пат анатомії

Володимир Олексійович Бец – український видатний анатом і гістолог, педагог, громадський діяч, професор Київського Університету, член багатьох наукових товариств.

«...Володимир Олексійович Бец увійшов в історію медицини як засновник вчення про цитоархітектоніку кори головного мозку людини та тварин, завдяки блискучим макро- та мікроскопічним дослідженням тонкої будови мозкової тканини. Вже в 70-ті роки XIX століття Бец абсолютно достовірно показав на великій кількості препаратів мікроскопічних зрізів мозку, що кора – це неоднорідний комплекс нервових клітин, а її різні ділянки мають різний набір нейронів, і вже в той час він знайшов 8 цитоархітектонічних полів з характерним для них малюнком нервових клітин та їх відростків. Немає жодного в світі підручника з анатомії, гістології чи неврології, в якому не було б відзначено, що у 5-му шарі кори головного мозку людини містяться гігантські пірамідні клітини, які отримали назву «клітин Беца» на честь видатного вченого», — писав завідувач кафедри анатомії людини Національного медичного університету імені О. Богомольця І. І. Бобрик у вступі до книжки «Світова слава київського анатома професора Беца».

Володимир Бец здобув знання, які досі рятують життя мільйонам людей в усьому світі. Так, він локалізував ділянку мозку, яка керує рухами, дослідив функцію надниркових залоз, кровообіг у печінці, опублікував фундаментальне дослідження «Як ростуть кістки» і ще близько 50 наукових праць. Анатомію професор В. Бец викладав більш захоплююче, ніж дехто історію, про його лекції писали часописи світу. Як знаний психіатр 25 років лікував і консультував людей у Кирилівській лікарні.

Народився Володимир Бец в українській родині 26 квітня 1834 року в селі Татарівщині, що неподалік міста Остра Чернігівської губернії. Батьки, вихідці із Полтавської губернії, придбали тут невеликий маєток, де серед чудової природи пройшли дитячі роки майбутнього вченого.

Початкову освіту Володимир здобув у народній школі в селищі Петрівці. Навчався хлопець добре, любив хімію і математику. Після закінчення школи продовжив навчання спочатку в Ніжинській, а потім у 2-й Київській гімназії, яку успішно закінчив 1853 року. Того ж року В.Бец вступив на медичний факультет Київського університету, по закінченні якого в 1860 році йому присвоїли ступінь лікаря з відзнакою. Завдяки великим успіхам під час навчання в університеті здібного випускника відрядили за кордон. У лабораторії видатного німецького фізіолога Карла Людвіга він досліджував кровообіг в печінці і, повернувшись до Києва, у 1863 р. захистив докторську дисертацію «Про механізм кровообігу в печінці».

Наприкінці 60-х – початку 70-х років київський учений дедалі більше захоплювався анатомією. 1868 р. В.О. Бец став професором кафедри анатомії Київського університету Св. Володимира і працював на цій посаді до 1890 року. Він узявся за пильне вивчення складного розділу анатомії, її «білої плями» — будови центральної нервової системи. Учений розробив методи ущільнення мозку та забарвлення нервових клітин, що дозволило детально вивчити рельєф півкуль і закономірності мікроскопічної будови кори головного мозку. Це дослідження принесло професору В. Бецу світову славу. За свої препарати він отримав медаль на Всеросійській мануфактурній виставці в Петербурзі 1870 року. На з'їзді дослідників природи та лікарів у Лейпцігу В. Бецу було запропоновано видати атлас його препаратів за рахунок Дрезденської академії наук. Але вчений-патріот відмовився. Згодом він самотужки опанував фотосправу, створив у своїй квартирі друкарню і навчився якісно друкувати книги. Було надруковано 30 таблиць «Атласу головного мозку людини». На жаль, повністю атлас не вийшов у світ, оскільки автор не встиг скласти до нього текст через передчасну смерть.

На виставці досягнень науки і техніки у Відні комісія експертів, ознайомившись з препаратами В.О.Беца, констатувала, що ніхто до нього не вивчав будову мозку так глибоко, як це зробив він. Унікальну колекцію препаратів оцінили в 7000 австрійських гульденів, але Володимир Бец категорично відмовився продати її, залишивши у дар Київському університету. Наступники вченого гідно продовжили його наукову роботу, а завдяки досягненням Володимира Беца київська анатомічна школа стала відомою в усьому світі.

Володимир Олексійович був також чудовим лікарем-клініцистом. Він багато років працював консультантом з нервових хвороб при Кирилівській лікарні, а також головним лікарем у лікарні Південно-Західної залізниці.

Професор В. Бец першим став на захист гідності народів, довівши безглуздя расових теорій. Справа в тому, що псевдонаука френологія, яка поширилася в Європі з кінця XVIII століття, стверджувала, що особливості людського мозку тісно пов'язані з формою і розміром черепа. А раса буцімто спричиняє відмінності в інтелекті й схильності до високої культури. Голови у росіян, німців, поляків — видовжені, а в українців і чехів трошки приплюснуті. У Німеччині побутувала думка, що круглі голови «дурніші». А Володимир Бец довів: форма черепної коробки не впливає на розумові здібності й таланти.

Будучи щирим патріотом рідної землі В. Бец разом з істориком В. Антоновичем власним коштом видав книгу «Історичні діячі Південно-Західної Русі» з нарисами, зокрема про гетьманів Сагайдачного і Хмельницького. Популяризував колекцію українських старожитностей В. Тарнавського. Це не сподобалося керівництву університету й ім'я Володимира Беца було віддане забуттю. У 1890 р. всесвітньо відомий вчений подав у відставку, пославшись на хворобу серця. Проте він не порвав зв'язків з колегами та молодими науковцями, організував приватне викладання курсу анатомії центральної нервової системи й читав його до самої смерті.

Володимира Олексійовича не стало 12 жовтня 1894 року. Про нього згадують, як про дотепну, цікаву людину, чудового співрозмовника, який любив жартувати. Його могила знаходиться біля собору архистратига Михаїла у Видубицькому монастирі і опікуються нею працівники кафедри анатомії людини Національного медичного університету імені О. Богомольця. В Острі, що на Чернігівщині, є провулок і вулиця, названі його ім'ям.